

6. Равен Д. Компетентность в современном обществе : выявление, развитие и реализация / Д. Равен. – Москва : Когито-Центр, 2002. – 396с.

7. Рекомендація щодо професійного навчання моряків № 137 від 14 жовтня 1970 р. (Женева) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_254;

8. Руководство для моряков 2012 г. (с учетом новых Манильских поправок 2010 г.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : mgur.com/gallery/6osXO.†

9. Сохань Л. Стилі життя: панорама змін / Л. Сохань. – К., 2008. – 128 с.

10. Чигрин В. Отчет по результатам опроса студентов КГМТУ (Керчь, апрель 2011 г.) / В. Чигрин. – Керчь : КГМТУ, 2011. – 128 с.

11. Элиас Н. Что такое социология? / Н. Элиас // Философия и методология эмпирической социологии. – М. : Издательский дом ГУ ВШЭ, 2004. – С. 150–166.

12. Schultz T. The investment in human capital // American Economic Review. – № 51, March, 1961. – P. 1–11.

УДК 378:373. 2

ЕТАПИ РОЗВИТКУ МУЗИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДНЗ

Желан А.В., к. пед. н.,
доцент кафедри початкової освіти

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

У статті розглянуто питання актуальності формування музичної компетентності майбутніх вихователів ДНЗ. Розглянуто практику викладання предмету «Методика музичного виховання у ДНЗ» для бакалаврів. Запропоновано аудиторні блоки дисципліни, що сприяють розвитку теоретичної, творчої та діяльнісної компетенцій студентів. Виділено чинники розвитку музичної компетентності та причини, що не сприяють підвищенню рівня професійної готовності студентів до педагогічної професії.

Ключові слова: музична компетентність, формування, вихователь, чинники розвитку, музичне виховання, професійна підготовка.

В статье рассмотрено вопросы актуальности формирования музыкальной компетентности будущих воспитателей ДООУ. Рассмотрено практику преподавания предмета «Методика музыкального воспитания в ДООУ» для бакалавров. Предложены аудиторные блоки дисциплины, которые способствуют развитию теоретической, творческой и деятельной компетенций студентов. Выделены факторы развития музыкальной компетенции и причины, которые не способствуют повышению уровня профессиональной готовности современных студентов к педагогической профессии.

Ключевые слова: музыкальная компетентность, формирование, воспитатель, факторы развития, музыкальное воспитание, профессиональная подготовка.

Zhelan A.V. THE DEVELOPMENT STAGES OF MUSICAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article deals with the relevance of the question of formation music competence future teachers of children's education. The practice of teaching the subject "methodology of musical education in children's establishments" for bachelors is considered. A lecture blocks disciplines which promote the development of theoretical, creative and activity competencies of students are proposed. Musical competence factors and causes that do not contribute to the professional preparedness of students to the teaching profession are highlighted.

Key words: musical competence, formation, educator, factors of development, music education, professional training.

Постановка проблеми. Сучасна система освіти і виховання йде шляхом гуманізації, ставлячи собі за мету гармонійний розвиток особистості, її можливостей, і як результат – самовдосконалення і самореалізація людини в житті. Навчальний процес повинен поєднувати в собі як точні і гуманітарні предмети, так і заняття естетичного циклу, зокрема уроки музичного мистецтва, бо сьогодні як ніколи потрібно звернути особливу увагу на роль духовного, емоційного

фактора у формуванні особистості дитини.

Спеціаліст у будь-якій галузі стає фахівцем і професіоналом завдяки здобутим знанням, умінням, навичкам та практичному досвіду. Ці складові характеризують сутність діяльності і сучасного педагога, є запорукою володіння їм фаховими компетенціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До визначення сутності поняття «компетентність», переліку необхідних для

сучасного педагога компетентностей і розробки технологій їх формування долучилися представники науки і педагогічної практики (В. Бондар, В. Кальней, М. Красовицький, А. Хуторський, С. Шишков, М. Чошанов та ін.), зокрема, вітчизняні науковці (О. Савченко, Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, С. Трубочова). Проблему орієнтації на освоєння умінь, узагальнених способів діяльності досліджували такі вчені: В. Давидов, П. Гальперин, Д. Ельконін, О. Леонтьєв, І. Лернер, І. Якиманська. В музичній педагогіці до питань професійної компетентності зверталися М. Демчишин, Н. Добронравова, Д. Кабалевський, Л. Масол, І. Мостова, М. Морарь, Т. Петрова, І. Романюк, О. Ростовський, О. Рудницька, Б. Теплов.

Мета статті – розглянути етапи розвитку музичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів під час навчання в педагогічному ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Компетенцію тлумачать у словниках як добру обізнаність із чим-небудь. Слово походить від лат. "competia" (відповідність, узгодженість) – знання і досвід у певній сфері. Компетенція поєднує інтелектуальний і фізичний інструментарій певної діяльності. На нашу думку, знання своєї справи, творчий підхід до роботи, здатність до самоосвіти та самокритичності, впевненість та професійна відповідальність – ось складові компетентності сучасного педагога.

Компетенції закладаються в освітній процес вищої школи технологіями, змістом, стилем життя навчального закладу, взаємодією між викладачем та студентом. Тому і підготовка спеціалістів у вищій школі України повинна визначатися саме якістю державних освітніх стандартів, навчальних планів і програм, моделей випускників, а також ступенем кваліфікації викладацького складу, рівнем навченості студентів, станом виховної роботи і матеріально-технічної бази, соціально-побутових умов студентів і викладачів.

У нашій статті ми хочемо звернути увагу на професійну компетентність сучасного вихователя ДНЗ. Компетентність вихователя поділяють на ключову, базову та спеціальну. Ключова компетентність необхідна для будь-якої професійної діяльності, вона пов'язана з успіхом особистості вирішувати професійні завдання з використанням інформації, комунікації та соціально-правових основ поведінки особистості в суспільстві. Базова компетентність відображає специфіку педагогічної діяльності, є необхідною для побудови професійної діяльності в контексті вимог до системи освіти на

певному етапі розвитку суспільства. Спеціальна компетентність відображає специфіку конкретної або понадпредметної сфери професійної діяльності. До спеціальної компетентності в діяльності вихователя ДНЗ відносять і музичну компетентність.

Майже всі студенти – майбутні вихователі вважають, що музичним вихованням дітей у ДНЗ повинен займатися музичний керівник, людина, яка здобула фахову музичну освіту. Функція ж вихователя – організувати дітей і відвести їх на музичне заняття, вивчити вірші на музичне свято та стежити за поведінкою під час їх проведення.

Знайомлячись під час навчання у ВНЗ із базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, програмами для ДНЗ («Я у світі», «Дитина», «Дитина в дошкільні роки», «Українське дошкілля», «Впевнений старт»), майбутній вихователь усвідомлює, що музичне виховання є органічною складовою всього навчально-виховного процесу в дитячому садку, є важливим елементом гармонійного розвитку дитини. Саме в процесі музичного виховання створюються умови для особистісного становлення і творчої реалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності, її ціннісного ставлення до навколишнього світу і до самої себе. Високого результату в цій справі можна досягти загальними зусиллями вихователя і музичного керівника.

Отже, робота вихователя потребує і компетентності в галузі музичного виховання, що містить у собі ряд професійних компетенцій, а саме:

- уміння впроваджувати сучасні педагогічні технології в організації різних видів музичної діяльності дошкільників на музичних заняттях та в групі, під час дозвілля;
- бути готовим до методичного забезпечення процесом музичного виховання;
- уміння здійснювати педагогічний контроль над розвитком музичних здібностей дошкільників;
- здатність складати навчальні плани, конспекти занять, сценарії, які містять у собі різноманітні види музичної діяльності дітей.

Проблемі музично-педагогічної підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах навчання у ВНЗ присвятили свої праці вітчизняні (О. Белікова, Р. Савченко, Т. Танько, М. Чернявська) та російські вчені (Н. Ветлугіна, О. Гогоберідзе, О. Кенеман, Л. Комісарова, О. Радинова). Посилення музично-педагогічної спрямованості процесу підготовки вихователів пов'язане з пошуком варіантів оптимального поєднання теоретичних і практичних курсів, які активізують готовність майбутнього вихователя

до наповнення різних видів музично-естетичної діяльності в дошкільному закладі.

Як зазначає М.Чернявська, дуже важливо, щоб процес формування в майбутніх вихователів музичної культури та освіти відбувався на науковій основі, проводився за відповідною програмою, яка враховує сучасний рівень розвитку різноманітних видів мистецтва, дотримуючись принципів поступовості, послідовності ускладнення вимог, диференційованого підходу до знань та вмінь [3].

Щоб зрозуміти до яких видів діяльності повинен бути готовий майбутній вихователь і якими знаннями та навичками володіти, розглянемо функції, які виконує вихователь ДНЗ щодо музичного виховання дітей.

Одним із головних інструментів у роботі вихователя є його голос і мовлення. Можна не вміти гарно співати, не володіти музичною грамотою, технікою імпровізування, але якщо педагог уміє цікаво розповісти про музику, про почуття, які може розкрити музика, передати своє захоплення цим видом мистецтва, то він тим самим виконує орієнтувальну функцію. Основна її мета – формувати в дітей ставлення до музичного мистецтва як до культурної цінності.

У межах інформаційної функції, вихователь повинен бути знайомим із методикою музичного виховання, володіти виконавськими навичками і вміннями в усіх видах музичної діяльності (спів, гра на дитячих музичних і шумових інструментах, рухи під музику), вміти організувати прослуховування музичних творів і провести музично-дидактичні ігри, брати активну участь і допомагати музичному керівнику проводити дозвілля, свята й розваги.

У контексті розвивальної функції вихователь, впроваджуючи індивідуально-диференційований підхід, застосовуючи музику на інших заняттях та будучи активним учасником музичних занять, повинен підтримувати інтерес дітей до музичної діяльності, активізувати самостійність і творчі прояви малюків, розвивати їх чуттєву сферу, образне мислення та мовлення; бути обізнаним із методами діагностики музичного розвитку дітей.

Основною метою мобілізаційної функції є мотивування та сприяння бажанню дітей самостійно займатися музичною діяльністю, брати активну участь у музичних іграх, театральних виставах. Для цього вихователь повинен орієнтуватися в музичному матеріалі, вміти дібрати доступні дітям музичні твори, творчі завдання тощо [2].

Викладач Криворізького національного університету О.Белікова конкретизує базові компетенції вихователя ДНЗ з урахуванням

специфіки музично-педагогічної діяльності, а саме: діагностування задатків та здібностей дитини, емоційного відгуку на музику, уявлення про музику як вид мистецтва; знання про музичні професії; уявлення про основні види музики, її жанри, уявлення про музичні інструменти, особливості їх звучання, сприймання музики; діагностування рівня музичної культури, естетичних уподобань, вокальних даних, уміння пластично передати характер музики, ритм, темп, динаміку; володіння навичками виразних рухів під музику; гру на дитячих музичних інструментах; уміння вербально виражати музичні уподобання, своє ставлення до музики; вміння оцінювати себе в різних видах музичної діяльності [1].

Для підготовки майбутнього вихователя до музичного виховання дітей, навчальним планом ВНЗ передбачено викладання дисципліни «Методика музичного виховання у ДНЗ». Так, на факультеті дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського цю навчальну дисципліну викладають студентам IV курсу (спеціальність «Початкова освіта», спеціалізація «Дошкільна освіта») у VIII семестрі. Відповідно до навчальної програми на вивчення курсу дається 3 кредити (90 годин), які складаються з лекційних (12 годин), практичних (18 годин) занять та самостійної частини (60 годин).

У межах дисципліни студенти отримують музично-теоретичну та методичну підготовку. Зміст курсу поетапно вводить студента у світ музичного мистецтва та сприяє формуванню музичної компетентності в майбутніх вихователів. Програма дисципліни поділена на три етапи: теоретико-пізнавальний, практико-оціннісний та творчо-діяльнісний.

Розкриємо зміст кожного із запропонованих етапів.

Теоретико-пізнавальний етап. На лекційних та практичних заняттях розглядають такі теми: «Естетичне та музичне виховання дітей дошкільного віку, його мета і завдання. Музичний компонент сучасних програм для ДНЗ», «Історія вітчизняної теорії та методики музичного виховання» (М. Лисенко, К. Стеценко, М. Леонтович, Б. Яворський, В. Шацька, Д. Кабалевський, Н. Ветлугіна), «Зарубіжні теорії музичного виховання» (Ж. Далькроз, К. Орф, З. Кодаї), «Сучасні дослідження в області музичного виховання дітей» (Т. Науменко, О. Радинова, А. Шевчук, Л. Левченко), «Вікові особливості музичного виховання дошкільників. Вплив музики на стан дитини», «Функції вихователя стосовно музичного виховання. Створення розвиваючого середовища в групі

для стимулювання дитячої творчості. Музика упродовж дня (в садочку та вдома)», «Жанри та стилі музики». Саме на цьому етапі знайомства з теорією музичного виховання, студенти усвідомлюють важливість музики в житті дитини, осмислюють необхідність проведення музичних занять у ДНЗ; знайомляться зі змістом існуючих програм. Доречним є перегляд зі студентами художніх та мультиплікаційних фільмів, де музика є одним із головних героїв («Звуки музики», «Август Раш», «Мама», «Вусатий нянь»). Також майбутні вихователі починають накопичувати свою власну музичну фонотеку, що стане в нагоді надалі в діяльності.

Цікавим і водночас складним для студентів було завдання: протягом трьох хвилин зрозумілою для дітей мовою і захоплено розповісти про одне з музичних понять (наприклад, «українська народна пісня», «оркестр», «балет», «оперний театр»). Важко відірватися від шаблонного теоретичного матеріалу і з вогником в очах, без папірця розповісти про музику, щоб викликати бажання дитини її послухати та сприйняти. Для цього сам студент повинен познайомитися з теорією музики, слухати музику різних жанрів та напрямів, щоб орієнтуватися в ній та розвивати музичний смак.

Доречним є ведення студентами «Щоденника музичних вражень». Перевірка щоденника дозволяє з'ясувати: яку музику слухає студент; чи знає він музичний репертуар, що представлений у програмах; наскільки точно він вловив настрої прослуханого твору і дібрав доречні слова для розкриття його змісту.

У межах практико-оціннісного блоку на лекціях розкривають зміст таких понять, як «музика та засоби музичної виразності», «сприймання музики, жанри музичного мистецтва, музичний репертуар для дітей», «види музичної діяльності дошкільників», «художньо-творчі та музичні здібності, їх діагностика та розвиток», «музичні та шумові інструменти та їх види». На практичних заняттях студенти оволодівають навичками співу на релятивній основі, гри на дитячих музичних інструментах, знайомляться з музично-ритмічними рухами та видами музично-дидактичних ігор. Особливу увагу педагог звертає на усвідомлення студентами важливості впровадження різних видів музичної діяльності для розвитку рухливості, активності, розумових здібностей, навичок спілкування та емоційної сфери дітей.

Хочемо зазначити, що ми не знайомимо студентів із музичною грамотою, а користуємось відносно сольмізацією та використовуємо релятивну систему. Це наша

суб'єктивна думка, але, як показує практика, студенти у зв'язку з браком годин, які виносяться на аудиторну роботу та не завжди правильною відтворювальною самостійною роботою так і не оволодівають музичною грамотою, це не стає їх фаховою компетенцією. Крім цього, дуже рідко зустрінеш фортепіано або баян в групі. І до того ж треба хоча б елементарно орієнтуватися у клавіатурі. Набагато ефективніше за допомогою релятивної системи познайомити студента з тим, як показати жестами, мімікою вступ і завершення звучання музики, рух мелодії, її темповий або динамічний розвиток. Педагог на аудиторних заняттях повинен дати знання та навчити майбутнього вихователя володіти матеріалом із теорії та методики музичного виховання, який він сам, без участі музичного керівника може впроваджувати у виховний процес ДНЗ (на випадок, якщо музичний керівник не працює в садочку або зайнятий). Наприклад, знайомство дітей із новою піснею. Навіть якщо вихователь не в змозі її заспівати, то він повинен вміти: розповісти про авторів твору, звернути увагу на її зміст, засоби музичної виразності, характер, вивчити текст, передати оплесками ритмічний малюнок, проговорити пісню під супровід шумових інструментів.

У межах творчо-діяльнісного етапу відбувається особистісна самореалізація студентів. Їм пропонують написати сценарій музичного свята до якого увійдуть усі види музичної діяльності дошкільників, із якими вони ознайомилися під час навчання і виступити з музично-театральною постановкою перед дошкільниками. Така форма роботи вчить творчо діяти і мислити, самостійно набувати і впроваджувати свої знання, показати себе креативним, активним і компетентним фахівцем.

Також студенти вчать з різноманітних предметів власноруч виготовляти дитячі шумові інструменти. Це справді захопливе дійство, коли з пляшечок з-під йогуртів, кіндерів, кави завдяки різному наповненню (сіть, крупа, пісок) можна створити інструмент, який дозволить імітувати шум дощу, шурхіт листя, розкати грому тощо. Використовуючи під час слухання музики або розваг ці інструменти разом із роздавальним матеріалом, який студенти теж роблять самі (картки з різними ритмічними малюнками, динамічними відтінками), можна створити ціле музично-театральне дійство або провести музично-дидактичну гру.

Хочемо зазначити, що під час проведення лекційних та практичних занять студенти охоче вникають у роботу. Різноманітні види

діяльності дозволяють кожному себе проявити, не залишитися байдужим. Наприкінці курсу ми запропонували студентам відповісти на питання: «Чого ви практично навчилися на заняттях? Щоб хотіли порекомендувати чи змінити в цьому курсі?». І отримали такі відповіді:

«На заняттях я навчилася робити дитячі музично-шумові інструменти, що знадобляться мені під час роботи з дітьми. Також складати цікаві казки на основі музичних творів, що допоможе урізноманітнити мої заняття, зацікавити та спонукати дітей до співпраці». «Раніше я думала, що музичні заняття проводить лише музичний керівник. Але я дізналася про вікові особливості сприймання музики дітьми, у якому віці дитина може навчитися тим чи іншим музично-ритмічним рухам. Я дізналася, як проводити музично-дидактичні ігри і що можна чимало музичних інструментів виготовити із підручних матеріалів. Ці інструменти досить такі цікаві дітям і викликають у них інтерес до музичних занять». «Кожне заняття було наповнене теплом, любов'ю та інтересом. Після занять хотілося дізнатися ще більше, використати здобуті знання. Під час практичних ми розвивалися і самі: навчалися керувати своїм диханням під час співу, здобули знання про засоби музичної виразності, про особливості навчання дітей співу, дізналися про особливості проведення музичних свят, про критерії вибору репертуару для дітей. Мінусом можна вважати маленьку кількість занять, хочеться, щоб більше було практики, яка дуже знадобиться в нашій майбутній педагогічній діяльності. Ми дуже вдячні за знання, інтерес до музики. Це слугувало стимулом для ширшого сприйняття світу музики в цілому».

Таким чином, на основі практичного досвіду музичної підготовки майбутніх вихователів, нами виділені умови, які ефективно сприяють формуванню їх музичної компетентності:

1) викладати предмети музичного циклу повинні кваліфіковані спеціалісти, які можуть поділитися своїм професійним досвідом;

2) надавати широкі і змістовні теоретичні знання, від яких можна «відштовхнутися» і продовжити самостійне опрацювання матеріалу;

3) збільшити практичні і лабораторні години, що надасть можливість усім закріпити теоретичні знання і застосувати їх практично;

4) широко залучати студентів до практичної театральної-музичної діяльності (підготовка вистав для дитячої аудиторії);

5) збільшити години педагогічної практики у ДНЗ – майданчику для отримання діяльнійсної компетентності;

6) налагодити тісні творчі стосунки з ДНЗ, що дасть змогу знайомитися з передовим педагогічним досвідом як вихователів, так і музичного керівника; дасть можливість роботодавцям вибрати серед студентів молоде покоління вихователів.

Отже, ми впевнені, що сучасний студент, не зважаючи на скорочення аудиторних годин і збільшення самостійної роботи (а вона, між іншим, сприяє розвитку навичок самоосвіти та самовиховання), повинен отримувати повні, змістовні курси з необхідних методик, щоб вийти зі стін університету компетентним та конкурентоспроможним фахівцем.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белікова О.А. Музично-педагогічні компетенції як основа формування вихователя нової формації / О. Белікова // Наук. вісник Мелітопольського держ. ун-ту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : lib.mdpu.org.ua/nvsp/BAK_7/7/52.pdf.
2. Романюк І. Музичне виховання. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі : навч.-метод. посібник / І. Романюк. – Х. : Мандрівець, 2013. – 280 с.
3. Чернявська М.В. Музична підготовка вихователя дошкільного закладу як компонент його професійної майстерності / М.В.Чернявська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : nauka.hnpu.edu.ua/sites/default/fahovi%20vudannia/ 2009.